

267 εξ.) αναφέρεται κατά το συγγρ. στην Δευτέρα Παρουσία και την ανάσταση των νεκρών. Ο συνειρμικός τρόπος της ανάλυσης, που ανακατώνει αμεθόδευτα μάλλον τυχαίες μυθολογικές γνώσεις από διάφορες θρησκείες, προσπαθώντας να βρει και κάποια στήριξη στη βιβλιογραφία των ερμηνειών των έργων του Ίψεν, δεν ικανοποιεί και αφήνει την εντύπωση μιας πρώτης γραφής πτυχιακής εργασίας φοιτητή, χωρίς ακόμα τους ελέγχους, τις διορθώσεις και υποδείξεις του επιβλέποντα καθηγητή. Ο συγγρ. από την Ισλανδία παρουσιάζει εδώ την thesis του στο Πανεπιστήμιο της East Anglia. Διδάσκει δραματική λογοτεχνία και θεωρία του θεάτρου στο πανεπιστήμιο του Reykjavik και ψυχόδραμα ως ψυχοθεραπευτής σε δική του κλινική. Ίσως από αυτή τη δραστηριότητα προέρχεται η τάση για αποκρυφισμό, μυστήρια, αποκαλύψεις, ενοράσεις κτλ. Πάντως στην τεράστια ινενική βιβλιογραφία είναι πλέον δύσκολο να παρουσιάσεις πρωτοτυπία, και ίσως αυτή η ανάγκη, της βιομηχανίας των διπλωμάτων, οδήγησε στην επιλογή του θέματος, που είναι καθ' όλα trendy, και στην «ανακάλυψη» εκείνων των στοιχείων που δεν έχουν ανακαλυφθεί ως τώρα, όπως ισχυρίζεται το οπισθόφυλλο του βιβλίου. «The outcome is a fascinating voyage through a landscape of ritualistic visions». Μπορεί να είναι κι έτσι. Ο συγγροτημένος αναγνώστης πάντως από αυτό το ταξίδι επιστρέφει ελαφρώς ζαλισμένος. Ο τόμος κλίνει με μια βιβλιογραφία (σσ. 293) και ένα γενικό ευρετήριο (σσ. 307 εξ.).

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

DAVID KRASNER (ed.)
Theatre in Theory 1900-2000. An Anthology,
 Malden/Oxford/Victoria, Blackwell 2008, σελ. XVIII+577,
 ISBN 978-1-4051-4044-7.

Πληθαίνουν σιγά σιγά οι ανθολογίες για τη θεωρία του θεάτρου. Στην προκειμένη περίπτωση συγκεντρώνονται 82 αποσπάσματα από σχετικά κείμενα, τα οποία τοποθετούνται σε μια χρονολογική σειρά. Ο David Krasner είναι γνωστός για τις μονογραφίες του για το αфро-αμερικανικό θέατρο (*Resistance, Parody and Double Consciousness in Afrikan American Theater, 1895-1910*, 1997, μαζί με τον Harry Elam, *African American Performance and Theater History: A Critical Reader*, 2001, *A Beautiful Pageant: African American Theatre, Drama, and Performance, 1910-1927*, 2002), έχει εκδώσει *A Companion to Twentieth-Century American Drama* (2005) και συγγράφει μια εισαγωγή στο αμερικανικό δράμα του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα: *American Drama, 1945-2000: An Introduction* (2006). Επίσης έχει εκδώσει (μαζί με τον David Saltz) έναν τόμο για τη φιλοσοφία στο θέατρο: *Staging Philosophy: New Approaches to Theater, Performance, and Philosophy* (2006). Αυτή η θητεία του στη φιλοσοφία γίνεται αμέσως φανερή στην Introduction της Ανθολογίας (σσ. 1-34), όπου σ' ένα ασυνήθιστα απαιτητικό και «υψηλό» επίπεδο – για τέτοιες ανθολογίες – παρουσιάζεται μια πραγμάτευση της έννοιας της μιμήσεως στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη (σσ. 4 εξ.), στην Αναγέννηση, το Διαφωτισμό και το Ρομαντισμό (σσ. 9 εξ.), με μια από τις σπάνιες αναλύσεις της θεατρικής θεωρίας του Immanuel Kant στην «Kritik der Urteilskraft», για να σταθεί τελικά διεξοδικά στο κεφάλαιο «Realism and Anti-Realism: Hegel and Nietzsche» (σσ. 19 εξ.), επιμένοντας πως οι τρεις αναφερόμενοι Γερμανοί φιλόσοφοι έδωσαν και τις βάσεις για τις αισθητικές θεωρίες που βρίσκονται πίσω από τις θεατρικές εξελίξεις του 20^{ου} αιώνα.

Τα 82 αποσπάσματα ομαδοποιούνται σε πέντε κεφάλαια, που καλύπτουν το καθένα μια εικοσιετία (1900-1920, 1920-1940, 1940-1960, 1960-1980, 1980-2000). Σε κάθε τέτοιο τμήμα υπάρχει μια γενική εισαγωγή, όπως υπάρχει, πολύ σύντομα, και για κάθε συγγραφέα ή θεωρητικό, όπου δίδονται και σύντομες βιβλιογραφικές παραπομπές. Μια βιβλιοπαρουσίαση δεν μπορεί να κάνει τίποτε άλλο, παρά να παραθέσει την επιλογή των κειμένων (χωρίς μακροσκελή σχόλια), γιατί υπάρχουν και ορισμένες εκπλήξεις, και η ανθολογία έτσι κι αλλιώς κρίνεται από τη χρήση της. Στο πρώτο μέρος (1900-1920) παρουσιάζονται 14 κείμενα: A. Strindberg: «Preface to *Miss Julie*» (1888), O. Wilde: «The Decay of Lying: An Observation» (1889), H. Bergson: «Laughter» (*Le Rire*, 1900), V. Bryusov: «Against Naturalism in the Theatre» (from «Unnecessary Truth» 1902), R. Rolland: «The People's Theatre» (1903), M. Maeterlinck: «The Modern Drama» (1904), A. O. Walker: «Colored Men and Women on the Stage» (1905), V. V. Meyerhold: «The Naturalistic Teater and the Theatre of Mood» (1908), E. G. Craig: «The Actor and the Über-marionette» (1908), W. B. Yeats: «The Tragic theatre» (1910), G. B. Shaw: «Against the Well-Made Play» (1911), F. T. Marinetti: «Futurism and Theatre» (1913), G. Lukács: «The Sociology of Modern Drama» (1914), E. Goldman: «Foreword to *The Social Significance of Modern Drama*» (1917).

Η αμερικανική ματιά είναι εν τέλει κάπως διαφορετική: υπάρχει όμως και το προσωπικό στοιχείο, το ενδιαφέρον του συγγρ. για το «έγχρωμο» θέατρο. Αυτό το ενδιαφέρον είναι εμφανέστερο ακόμα στο δεύτερο μέρος, που καλύπτει τα χρόνια 1920-1940 και μετράει 15 αποσπάσματα (αφ. 15-29): L. Pirandello: «On Comedy» (1920), St. Witkiewicz: «On a new Type of Play» (1920), A. Appia: «Organic Unity» (1921), G. Kaiser: «Man in the Tunnel, or: The Poet and the Play» (1923), A. Locke: «The Negro and the American Stage» (1926) και «The Drama of Negro Life» (1926), W. E. B. du Bois: «Krigwa Players Little Negro Theatre: The Story of a Little Theatre Movement» (1926) και «Criteria of Negro Art» (1926), B. Brecht: «The Modern Theatre is the Epic Theatre» (1930) και «Theatre for Pleasure or Theatre of Instruction» (ca. 1936) και «Alienation Effect in Chinese Acting» (1936), E. O'Neill: «Memoranda on Masks» (1932) και «Second Thoughts» (1932) και «A Dramatist's Notebook» (1933), G. Stein: «Plays» (1934), Z. N. Hurston: «Characteristics of Negro Expression» (1934), F. G. Lorca: «The Prophecy of Lorca» (1934), A. Artaud: «On the Balinese Theatre» (1938) και «No More Masterpieces» (1938), W. Benjamin: «What is Epic Theatre?» (1939), M. Anderson: «The Essence of Tragedy» (1939), K. Brušák: «Signs in Chinese Theatre» (1939).

Δεν έχει νόημα να αρχίσει κανείς μια συζήτηση για τα κριτήρια επιλογής, γιατί παραλείφθηκε τούτο και συμπεριλήφθηκε εκείνο. Η χρήση μιας τέτοιας ανθολογίας άλλωστε δεν είναι να τη διαβάσει κανείς από την αρχή ως το τέλος, αλλά να πάρει μια πρώτη πληροφορία για κάτι που τον ενδιαφέρει. Αν δεν το βρει θα ανατρέξει σε άλλη ανθολογία ή στη σχετική βιβλιογραφία. Έτσι π. χ. δεν έχει νόημα να επισημάνει κανείς πως η Γλωσσολογική Σχολή της Προάγας, που έδωσε το έναυσμα για τη σημειολογία του θεάτρου, δεν εκπροσωπείται επαρκώς, αν και η επόμενη ενότητα (1940-1960) αρχίζει με τον J. Honzl: «Dynamics of the Sign in the Theatre» (1940). Το τμήμα αυτό αριθμεί 12 κείμενα (αφ. 30-41): Th. Wilder: «Some Thoughts on Playwriting» (1941), A. Miller: «Tragedy and Common Man» (1949), T. S. Eliot: «Poetry and Drama» (1950), T. Williams: «The Timeless World of Play» (1951), J. Gassner: «Enlightenment and Modern Drama» (1954), F. Dürrenmatt: «Problems of the Theatre» (1955), S. O'Casey: «Green Goddess of Realism» (1956), E. Bentley: «What is Theatre? A Point of View» (1956), N. Frye: «Specific Forms of Drama» (1957), E. Ionesco: «The Avant-Gard Theatre» (1960), J.-P. Sartre: «Beyond Bourgeois Theatre» (1960).

Όπως αναμένεται, όσο πλησιάζουμε το παρόν, η επιλογή γίνεται όλο πιο δύσκολη κι

έτσι ο αριθμός των κειμένων αυξάνεται. Στο τμήμα 1960-1980 παρουσιάζονται 22 αποσπάσματα (αφ. 42-63): M. Esslin: «The Theatre of the Absurd» (1961), G. Steiner: «The Death of Tragedy» (1961), R. Barthes: «The Task of Brechtian Criticism» (1956) και «Theatre and Signification» (1963), L. Abel: «Of Bert Brecht – Not simple but Simplified» (1963), F. Fergusson: «The Notion of Action» (1964), P. Szondi: «The Drama» (1965), K. Burke: «Dramatic Form – And: Tracking Down Implications» (1966), J. Derrida: «Theatre of Cruelty and the Closure of Representation» (1966)», J. Grotowsky: «Towards the Poor Theatre» (1967), R. Williams: «Drama from Ibsen to Brecht» (1968), P. Brook: «The Immediate Theatre» (1968), P. Weiss: «Notes on the Contemporary Theatre» (1971), J. C. Oates: «The Edge of Impossibility: Tragic Forms in Literature» (1972), L. Valdez: «Notes on Chicano Theater» (1973), A. Boal: «Empathy or What? Emotion or Reason?» και «Experiments with the People's Theatre in Peru» (1974), Ch. Ludlam: (1975), W. Soyinka: «Drama and the African World-View» (1976), R. Wilson: «...I thought I was hallucinating hallucinating» (1977), P. Pavis: «Languages of the Stage» (1978), H. Müller: «Reflections on Post-Modernism» (1979), N. Shange: «Unrecovered losses/black theater traditions» (1979).

Πράγματι θα μπορούσε να κάνει κανείς χωρίς ιδιαίτερο κόπο μια διαφορετική ανθολογία με 22 άλλα κείμενα, χρησιμοποιώντας το ίδιο σύστημα της συμπαρουσίασης τοποθετήσεων τόσο από πρακτικούς του θεάτρου όσο και από θεωρητικούς, ιστορικούς, φιλοσόφους, αισθητικούς κτλ. Το πέμπτο και τελευταίο μέρος καλύπτει το χρονικό διάστημα 1980-2000 και αριθμεί 19 κείμενα (αφ. 64-82): T. Kantor: «Theatre Happening 1967» (1982), J. E. Huntsman: «Native America Theatre» (1983), B. O. States: «The World On Stage» (1985), V. Turner: «Images and Reflections: Ritual, Drama, Carnival, Film, and Spectacle in Cultural Performance» (1987), E. Barba: «Eurasian Theatre» (1988), M. Sata: «Aristotle's Poetics and Zeami's Teachings on Style and the Flower» (1989), J. Dolan: «Desire Cloaked in a Trenchcoat» (1989), J. Butler: «From Parody to Politics» (1990), R. Abdoh: «Los Angeles» (1992), R. Foreman: «Foundations for a Theater» (1992), S.-L. Parks: «Elements of Style» (1994), R. Schneider: «The Explicit Body in Performance» (1997), P. Phelan: «Mourning Sex: Performing Public Memories» (1997), E. Fischer-Lichte: «Written Drama / Ora Performance» (1997), R. Schechner: «What is Performance Studies Anyway?» (1998), A. Troyano: «I, Carmelita Tropicana» (2000), H. Blau: «Limits of Performance: The Insane Root» (2001), M. Mori: «The Structure of Theater: A Japanese View of Theatricality» (2002), H. Kanhailal: «Ritual Theater (Theater of Transition)» (2004). Εδώ κυριαρχούν πλέον οι Αμερικανοί ανάμεσά τους και μερικά ονόματα που ίσως ακούμε για πρώτη φορά.

Στο τέλος δύο λόγια ακόμα για τους μεθοδολογικούς προβληματισμούς που θέτουν τέτοιες ανθολογίες: τα κείμενα αυτά είναι συνήθως πολύ σύντομα, αποσπάσματα μεγαλύτερων μελετών, όπου απομονώνονται ορισμένες σκέψεις και παρατηρήσεις, χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα ένταξής τους στα ευρύτερα συμφραζόμενα ή και στην πορεία και αλληλουχία των σκέψεων. Αυτό το handicap δεν μπορούν να αντισταθμίσουν τα εισαγωγικά σημειώματα του ανθολογέα. Μ' αυτήν την έννοια, της αποσπασματικής και αχρωματισμένης γνωριμίας μια τέτοια ανθολογία μπορεί να χρησιμεύσει μόνο για τα απολύτως πρώτα βήματα μιας προσέγγισης, ή και στη διδασκαλία όταν τα αποσπάσματα αυτά θα λειτουργήσουν ως έναυσμα μιας λεπτομερέστερης και συστηματικότερης πραγμάτευσης στο μάθημα, ή και ως συνοδευτικό πληροφοριακό υλικό που συνοδεύει την πανεπιστημιακή παράδοση. Τέτοια καλειδοσκόπια γίνονται όλο περισσότερο της μόδας, γιατί βολεύουν και τους εκδοτικούς οίκους. Και η προκειμένη ανθολογία είναι ακόμα μία από τις πιο σοβαρές, όπως θα φανεί αμέσως στις επόμενες βιβλιοπαρουσιάσεις. Ο τόμος κλείνει με «Theater in Theory: Working

Units» (σσ. 555 εξ. θεματικός οδηγός για την πανεπιστημιακή διδασκαλία), μια επιλεκτική, πολύ σύντομη σχολιασμένη βιβλιογραφία (σ. 557), και το ευρετήριο (σσ. 558 εξ.).

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

JOEL SCHECHTER (ed.)

Popular Theatre. A Sourcebook,

London/New York, Routledge 2003, σελ. XV+279, 34 εικ., ISBN 0-415-25830-8.

Στο βιβλίο αυτό δεν πρόκειται για καλιδοσκόπιο από αισθητικά και θεατρικά μανιφέστα, αλλά για μελετήματα και περιγραφές από μορφές του λαϊκού θεάτρου. Για να μην δημιουργηθούν παρεξηγήσεις πρέπει να τονισθεί εισαγωγικά, πως δεν πρόκειται μόνο για παραδοσιακό λαϊκό θέατρο, σε αντιδιαστολή με το «μοντέρνο» (βλ. Β. Πούχνερ: *Θεωρία του λαϊκού θεάτρου. Κριτικές παρατηρήσεις στο γενετικό κώδικα της θεατρικής συμπεριφοράς του ανθρώπου*, Αθήνα 1985 [Λαογραφία, παράρτημα 9], σσ...), αλλά ούτε για λαϊκό θέατρο της υπαίθρου ή της επαρχίας, αλλά συνήθως μητροπολιτικών κέντρων ή και μη ευρωπαϊκών χωρών. Οπότε το popular δεν εκλαμβάνεται τόσο ως «λαϊκό» σε αντιδιαστολή με το «αστικό», έντεχνο ή άλλο επαγγελματικό θέατρο υψηλών αισθητικών προδιαγραφών, αλλά περισσότερο συγγενεύει με το «δημοφιλές», κατονομάζει δηλαδή μια θεατρική μορφή που είχε μεγάλη απήχηση, ευρύτερο κοινό και όπου η επικοινωνία ανάμεσα σε ηθοποιούς και θεατές ήταν πυκνή και απροβλημάτιστη, βασιζόταν σε κοινούς κώδικες τόσο της παραγωγής όσο και της πρόσληψης και σ' ένα κοινό αισθητικό πλαίσιο, όπως π. χ. στην περίπτωση του Καραγκιόζη (τέτοια ήταν και η ερμηνεία του «λαϊκού» θεάτρου στην *Ανθολογία της νεοελληνικής δραματολογίας*, όπου στο κεφάλαιο αυτό συμπεριλαμβάνονται το κωμειδύλλιο, το δραματικό ειδύλλιο, η επιθεώρηση, ο Φασουλής και ο Καραγκιόζης, ακόμα και ορισμένες μορφές διαλογικών δρωμένων, Β. Πούχνερ: *Ανθολογία της νεοελληνικής δραματολογίας*, τόμ. Βα, *Από την επανάσταση του 1821 στην Μικρασιατική Καταστροφή 1922*, Αθήνα, ΜΙΕΤ 2006, σσ. 341-440). Στην περίπτωση που μας απασχολεί εδώ τα κριτήρια «λαϊκό/δημοφιλές» είναι μικτά: πρέπει να προστεθεί και το «παραδοσιακό», όσο αφορά κυρίως το θέατρο της Άπω Ανατολής. Ο εκδότης αρέσκεται στο να ανακατάσει φίρδη μύθην τους πολιτισμούς ανά την υφήλιο, όπως συνηθίζεται στις performance studies, και να συμπαρουσιάζει ιστορικές και σύγχρονες μορφές, ευρωπαϊκές και μη σε μια σύνθεση που μοιάζει με collage.

Αξίζει πάντα να διαβάσει κανείς τη «ρεκλάμα» στο οπισθοφύλλο: πώς δηλαδή βλέπει ο συγγρ. ή ο εκδοτικός οίκος, που έχει τα δικαιώματα, το έργο του, αφαιρώντας βέβαια τη διαφημιστική μεγαλοστομία που υπογραμμίζει το νέο στοιχείο που φέρνει κάθε φορά το φως το βιβλίο. «Popular theatre forms introduced in this sourcebook include cabaret, circus, puppetry, vaudeville, Indian jatra, political satire, and physical comedy. These entertainment are highly visual, itinerant, and readily understood by audiences. *Popular Theatre: A Sourcebook* follows them around the world, from the *bunraku* puppetry of Japan to the masked *topeng* theatre of Bali to South African political satire, the San Francisco Mime Troupe's comic melodramas, and a 'Fun Palace' proposed for London». Βασικά πρόκειται για επαγγελμασιεύσεις διάφορων άρθρων, που ομαδοποιούνται εδώ, και παρουσιάζονται σε πέντε κεφάλαια με μικρή εισαγωγή του εκδότη. Η collection αυτή απευθύνεται σ' ένα ευρύτερο κοινό και αποβλέπει κυρίως σε εμπορική επιτυχία, μπορεί να χρησιμοποιηθεί όμως και στην